

Відгук
офіційного опонента на дисертаційне дослідження
Волошина Володимира Дмитровича
«Формування умінь застосування спеціальних засобів і зброї майбутніми
офіцерами-прикордонниками у процесі фахової підготовки»,
подане на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти

Однією з визначальних характеристик сучасної держави є її спроможність забезпечити дотримання законності та захистити свій суверенітет на міжнародній арені. Важливу роль у реалізації завдань щодо збереження територіальної цілісності та суверенітету держави, забезпечення недоторканності державного кордону та ліквідації збройних конфліктів виконує Державна прикордонна служба України. Офіцери-прикордонники беруть участь у заходах, спрямованих на боротьбу з організованою злочинністю та тероризмом, припинення діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), організованих груп та злочинних організацій.

Необхідність підготовки висококваліфікованих офіцерів-прикордонників обумовлена як політичними, так і соціально-економічними змінами в суспільстві.

Складний і динамічний характер сучасної службово-бойової діяльності, використання в ній новітніх інформаційних технологій, зразків озброєння і військової техніки, залежність протікання і завершення військових дій від змісту і якості завчасно проведеної роботи, ускладнення завдань, які виконуються офіцерами прикордонної служби обумовлюють об'єктивну потребу у вдосконаленні системи фахової підготовки військових фахівців для прикордонних відомств. Саме від рівня їх професійної готовності, уміння швидко і правильно орієнтуватись у складних ситуаціях службово-професійної діяльності, приймати та реалізовувати нестандартні рішення значною мірою залежить успішність виконання поставлених перед прикордонниками завдань.

В контексті зазначеного актуалізується проблематика формування готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до виконання вищезначених

« 9 »	Вх. № 1558
вересня	« 06 » « 04 » 20 18 р.
ВІДДІЛ ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	
НАДПСУ ім. Б. Хмельницького	

завдань. Це вимагає комплексних психолого-педагогічних досліджень, спрямованих на розробку і впровадження дієвих підходів щодо її формування.

Дисертаційне дослідження В. Д. Волошина присвячене актуальній та недостатньо розробленій дидактичній проблемі – формуванню умінь застосування зброї та спеціальних засобів майбутніми офіцерами-прикордонниками.

У дидактиці вищої військової школи окремі аспекти підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до службово-професійної діяльності постійно привертала увагу багатьох дослідників. Однак, проблема формування умінь застосування зброї та спеціальних засобів майбутніми офіцерами-прикордонниками ще залишається невирішеною. Володимир Дмитрович зумів окреслити цю проблему та привернути увагу до напрямів її вирішення.

Дисертант вдало обґрунтовує вибір теми дослідження. Структура доказів щодо її актуальності є логічно виваженою і переконливою. Так, підтвердженням недостатньої наукової розробленості проблематики свідчать результати аналізу останніх наукових досліджень в галузі теорії та методики професійної освіти, який здійснив дисертант. Поряд з цим, автор дослідження аргументовано оцінює готовність науки та її методів до подальшого розвитку у напрямку, який визначається обраною темою.

Не викликає сумнівів обґрунтованість наукових положень дисертаційного дослідження, яке характеризується тривалим періодом його проведення. Йдеться про три етапи впродовж 2014-2017 років.

На наш погляд, автор зі знанням справи окреслює основні проблеми щодо формування умінь застосування спеціальних засобів і зброї майбутніми офіцерами-прикордонниками, конкретизує методологічні орієнтири започаткованого ним дослідження.

Не викликають заперечень об'єкт, предмет та мета дослідження. Завдання дослідження характеризуються логічністю, послідовністю та завершеністю.

Оцінюючи дисертаційну роботу Волошина В. Д. за параметром новизни, відмічаємо її безперечність, бо полягає вона в тому, що вперше обґрунтовано педагогічні умови формування умінь застосування спеціальних засобів і зброї майбутніми офіцерами-прикордонниками у процесі фахової підготовки (забезпечення єдності вогневої, психологічної та правової підготовки на засадах інтегративного підходу; оптимізація методів навчальної діяльності майбутніх офіцерів-прикордонників з використанням інноваційних засобів; формування позитивної мотивації до навчальної діяльності в майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі фахової підготовки; застосування комплексу інформаційно-технологічного забезпечення вогневої підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників); удосконалено зміст критеріїв (когнітивного, психологічного, рефлексивного, фізичного) шляхом використання показників, що дозволяють діагностувати сформованість умінь застосування спеціальних засобів і зброї майбутніми офіцерами-прикордонниками у процесі фахової підготовки; подальшого розвитку набули сутність умінь застосування спеціальних засобів і зброї майбутніми офіцерами-прикордонниками, а також форми і методи їх формування у процесі фахової підготовки; теоретичні та методичні аспекти фахової підготовки майбутніх офіцерів ДПСУ.

Практичне значення одержаних результатів полягає в його достатній готовності до впровадження у систему фахової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників. Методичні матеріали та рекомендації, діагностичні методики, розроблені в процесі дослідження мають суттєве практичне значення й можуть бути використані у викладанні фахових дисциплін, а також для визначення якості професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників.

До позитивних чинників дисертації слід віднести її чітку загальну структуру, логічну побудову кожного розділу.

Так, у вступі чітко обґрунтовано актуальність проблеми, науково коректно сформульовано мету, яка корелює з темою та конкретизується у завданнях, окреслено об'єкт та предмет дослідження. Висвітлено наукову

новизну, практичне значення, представлено результати впровадження. Логічно окреслено систему використаних в роботі дослідницьких методів.

У першому розділі «Теоретичні основи формування умінь застосування спеціальних засобів і зброї майбутніми офіцерами-прикордонниками» представлено виважену, і водночас, чітку авторську позицію щодо ключових понять, а саме: «уміння», «навички», «фахова підготовка», «вогнева підготовка».

Слід зазначити, що не викликає заперечень представлений у роботі вітчизняний досвід фахової підготовки та аналіз дисертантом різних підходів до розуміння сутності умінь застосування спеціальних засобів і зброї, зокрема системний, діяльнісний, компетентнісний.

Доцільним є увага дисертанта до особистості майбутнього офіцера-прикордонника як представника суспільних відносин, який здатний до подолання наслідків стресу, згуртованості під час небезпечної ситуації, зібраності у процесі застосування зброї та спеціальних засобів. Автор стверджує, що «формування умінь застосування спеціальних засобів і зброї майбутніми офіцерами-прикордонниками розглядається як процес формування здатності до здійснення дії на рівні свідомого контролю в умовах реалізації цілей вогневої підготовки».

У другому розділі – «Характеристика сформованості умінь застосування спеціальних засобів і зброї майбутніми офіцерами-прикордонниками» – автором розроблено діагностичну систему для визначення сформованості умінь застосування спеціальних засобів і зброї майбутніми офіцерами-прикордонниками; з'ясовано реальний стан сформованості цих умінь за кожним із виділених критеріїв.

Варта підтримки авторська позиція щодо цілком вмотивованого визначення провідних критеріїв сформованості умінь застосування спеціальних засобів і зброї майбутніми офіцерами-прикордонниками (когнітивний, психологічний, фізичний та рефлексивний).

новизну, практичне значення, представлено результати впровадження. Логічно окреслено систему використаних в роботі дослідницьких методів.

У першому розділі «Теоретичні основи формування умінь застосування спеціальних засобів і зброї майбутніми офіцерами-прикордонниками» представлено виважену, і водночас, чітку авторську позицію щодо ключових понять, а саме: «уміння», «навички», «фахова підготовка», «вогнева підготовка».

Слід зазначити, що не викликає заперечень представлений у роботі вітчизняний досвід фахової підготовки та аналіз дисертантом різних підходів до розуміння сутності умінь застосування спеціальних засобів і зброї, зокрема системний, діяльнісний, компетентнісний.

Доцільним є увага дисертанта до особистості майбутнього офіцера-прикордонника як представника суспільних відносин, який здатний до подолання наслідків стресу, згуртованості під час небезпечної ситуації, зібраності у процесі застосування зброї та спеціальних засобів. Автор стверджує, що «формування умінь застосування спеціальних засобів і зброї майбутніми офіцерами-прикордонниками розглядається як процес формування здатності до здійснення дії на рівні свідомого контролю в умовах реалізації цілей вогневої підготовки».

У другому розділі – «Характеристика сформованості умінь застосування спеціальних засобів і зброї майбутніми офіцерами-прикордонниками» – автором розроблено діагностичну систему для визначення сформованості умінь застосування спеціальних засобів і зброї майбутніми офіцерами-прикордонниками; з'ясовано реальний стан сформованості цих умінь за кожним із виділених критеріїв.

Варта підтримки авторська позиція щодо цілком вмотивованого визначення провідних критеріїв сформованості умінь застосування спеціальних засобів і зброї майбутніми офіцерами-прикордонниками (когнітивний, психологічний, фізичний та рефлексивний).

формування у майбутніх офіцерів умінь застосування спеціальних засобів і зброї (розділ 3, п. 3.1., п. 3.2.).

Отримані дані щодо результативності експериментальної роботи дозволяють констатувати про дієвість педагогічних умов формування самоосвітньої компетентності у майбутніх офіцерів-прикордонників умінь застосування спеціальних засобів і зброї.

Загальні висновки в цілому адекватно відображають зміст виконаного дослідження.

Робота розширена додатками (9 додатків), які вміщують діагностичні методики для визначення рівнів сформованості досліджуваних умінь, програму тренінгу щодо подолання страху у застосуванні спеціальних засобів і зброї, комплекс проблемних ситуацій, імітаційних ігор та кейсів у викладанні навчальної дисципліни «Основи вогневої підготовки» та ін. Матеріали, подані в додатках, суттєво доповнюють основний зміст дисертації.

Список використаних джерел, а також посилання на них у тексті дисертації здійснено загалом з дотриманням вимог.

Зміст рецензованої роботи свідчить про ґрунтовне вивчення дослідником проблеми дослідження, ретельне проведення педагогічного експерименту (як на етапі діагностики, так і формування), творче застосування загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, що й дозволило досягти поставленої мети і розв'язати низку окреслених теоретичних і прикладних завдань дослідження.

Результати дослідження належним чином апробовані та впроваджені в освітянську практику. Зокрема, основні результати дослідження за темою дисертації опубліковано у 14 наукових публікаціях, із них 1 методичні рекомендації, 7 статей – у фахових виданнях України в галузі педагогіки, 1 стаття – у зарубіжному періодичному виданні, 6 публікацій – у матеріалах наукових конференцій.

Матеріали дослідження Волошина В.Д. доповідалися та обговорювалися під час роботи багатьох науково-практичних конференцій різних рівнів.

Впровадженням охоплено декілька регіонів України, про що свідчать 3 довідки з вищих військових навчальних закладів. Є гарні перспективи для подальшого поширення отриманих результатів дослідження в освітянській практиці України. Аналіз публікацій Волошина В.Д. засвідчив їхню відповідність (кількісну і якісну) вимогам до оприлюднення результатів кандидатського дослідження.

Автореферат дисертації написаний відповідно до чинних вимог і повністю відображає зміст та результати виконаної дослідницької роботи. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації.

Дисертант справедливо зазначає, що проведене ним дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування вмінь застосування спеціальних засобів і зброї майбутніми офіцерами-прикордонниками у процесі фахової і вважає доцільним подальше вивчення чинників освітнього середовища, що впливають на формування професійних вмінь, досліджуваних, зокрема.

Уважаємо, що зазначені напрями науково-дослідної роботи можуть слугувати орієнтиром для подальших наукових пошуків В.Д. Волошина.

Позитивно оцінюючи наукове і практичне значення результатів виконаного дослідження, вважаємо за доцільне відзначити, що в роботі є дискусійні моменти, на яких необхідно зупинитися:

1. У першому розділі дисертації автор провів всебічне дослідження різних підходів до визначення змісту та характерних ознак понять «уміння» та «навички», визначив теоретичні основи формування вмінь (розділ 1, п. 1.1.), але робоче поняття «уміння застосування спеціальних засобів і зброї» проаналізовано не в повному обсязі. На нашу думку, робота мала б більшу практичну цінність, якби її автор запропонував класифікацію досліджуваних умінь.

2. Теоретичний аналіз змісту вогневої підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників та її значення у формуванні умінь застосовувати спеціальні засоби і зброї (розділ 1, п. 1.2.) був би значно повнішим, якби автор проаналізував зарубіжний досвід формування досліджуваних умінь у фахівців

підрозділів прикордонної охорони та сформував рекомендації щодо його впровадження в національній системі фахової підготовки офіцерів-прикордонників.

3. Автором дослідження удосконалено зміст критеріїв сформованості умінь застосування спеціальних засобів і зброї (розділ 2, п. 2.2.), що без сумніву має важливе практичне значення для підготовки офіцерів прикордонної служби до оперативно-службової діяльності. Однак, суттєвого розширення потребує комплекс методик для діагностики сформованості досліджуваних умінь, особливо за психологічним та рефлексивним критерієм. Адже, за допомогою діагностичних методик ми можемо не тільки визначити стан сформованості відповідних умінь, але й об'єктивно оцінити результативність усього навчального процесу та проведеного педагогічного експерименту, зокрема.

4. Обґрунтовуючи таку педагогічну умову, як забезпечення єдності вогневої, психологічної та правової підготовки на засадах інтегративного підходу (розділ 3, п. 3.1.), дисертант зосередив увагу на аналізі змісту та особливостей кожного виду фахової підготовки майбутніх прикордонників. На нашу думку, доцільно було більш детально розкрити взаємозв'язок та взаємозалежність зазначених складових у контексті формування умінь застосування спеціальних засобів і зброї.

5. Проведене дослідження набула б більшого практичного значення, якби його автор запропонував поетапну методику формування умінь застосування спеціальних засобів і зброї майбутніми офіцерами-прикордонниками у процесі фахової підготовки.

6. Результат стану сформованості умінь застосування спеціальних засобів і зброї майбутніми офіцерами-прикордонниками на констатувальному і формувальному етапах експериментального дослідження, на наш погляд, був би більш наочним, якби дисертант в таблицях (п. 2.3 та п. 3.3) подав результати оцінювання зазначених умінь не лише за критеріями, але й за показниках, за якими автор оцінював ці вміння у курсантів.

7. У вступі дисертації та автореферату автор наводить суперечності, які негативно позначаються на формуванні умінь застосування спеціальних засобів і зброї майбутніми офіцерами-прикордонниками у процесі фахової підготовки. Бажано було б пояснити, чи вдалося автору розв'язати їх у процесі дослідно-експериментальної роботи.

8. Описуючи в авторефераті педагогічну умову щодо формування умінь застосування спеціальних засобів і зброї майбутніми офіцерами-прикордонниками, дисертант згадує лише окремі застосовані ним інноваційні технології та методи. Зміст автореферату лише б виграв, якби містив більш детальну інформацію про такий метод як психологічний тренінг, який досить детально проаналізовано на сторінках дисертації.

Однак, висловлені зауваження здебільшого мають характер побажань і суттєво не впливають на значущість проведеного.

Дисертаційна робота Волошина Володимира Дмитровича на тему «Формування умінь застосування спеціальних засобів і зброї майбутніми офіцерами-прикордонниками у процесі фахової підготовки» за актуальністю та змістом, обсягом і якістю оформлення, повнотою викладу її основних результатів у публікаціях відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент –

ректор академії Державної пенітенціарної служби
доктор педагогічних наук, доцент

О.М. Тогочинський

“ ” _____

Гідник Тогочинський
завідую
Кабінетом СДЗ на ст

Гідник
Н.О. Дудка